

SOCIÁLNĚ ZDRAVOTNÍ PÉČE O SENIORY

Hana Čížková

2025/2026

PODMÍNKY SPLNĚNÍ SEMINÁŘE:

1. Docházka alespoň 75% a aktivní účast na semináři

2. Splnění jedno z těchto úkolů:

- Zpracování modelu možností péče pro seniora v konkrétní lokalitě
- Na základě sledování alespoň 3 doporučených dokumentů vygenerovat tři témata a napsat, proč studenta oslovila a proč mu připadají důležitá
- Návštěva jednoho setkání projektu Vzpomínejme, když pečujeme (exkurze v Reminiscenčním centru)

DOKUMENTY KE STUDIU

Česká televize: Život s Alzheimerem:

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/12161203343-zivot-s-alzheimerem/>

Alzheimer Café – archiv témat: <https://alzheimercafe.cz/archiv-temat/>

- většinou jsou nahraná témata z Prahy

Aloisovy otázky (podcast): <https://centrum-senorina.cz/projekty/podcast-aloisovy-otazky/> - youtube, spotify, apple podcast

Česká alzheimerovská společnost: video(a) o demenci:

<https://www.alzheimer.cz/10-prednasek-o-demenci/prednaska-prvni/>

VZPOMÍNEJME, KDYŽ PEČUJEME

JABOK – čtvrtek 13:00 – 17:00

30. října: Téma: Místo mého srdce

20. listopadu: Téma: Škola

11. prosince: Téma: Vánoce

FORGET ME NOT – ERASMUS+

- <https://www.forgetmenotdigital.com/cs-cz/>

Digitální platforma s možností:

- vytvořit si vlastní archiv vzpomínek (fotografií, obrázků, dokumentů, hudby, ...)
- Získávat stimuly pro vzpomínání z národních archivů
- Metodiky pro práci se skupinou seniorů s demencí (kreativní reminiscence)
- Nabídka workshopů v kreativní reminiscenční práci za pomoci platformy forgetmenotdigital

Statistika (2023)

- **2.240.000** lidí starších **65 let**
- **199 000** lidí starších **85 let**

Přibližně 64% (80%) lidí nad 65 let má alespoň jedno chronické onemocnění, s věkem toto procento stoupá, přidává se komorbidita (více nemocí současně).

254 tisíc seniorů (65+) příjemci **příspěvku na péči**, což činí přibližně **11,3 %** všech seniorů v této věkové skupině.

NEJČASTĚJŠÍ ONEMOCNĚNÍ 65+

- **Kardiovaskulární onemocnění:** Hypertenze, Ischemická choroba srdeční (angina pectoris, infarkt), Srdeční selhání, Ateroskleróza
- **Cukrovka (Diabetes mellitus)** - Typ 2 je velmi častý u seniorů, často spojený s obezitou a nezdravým životním stylem.
- **Chronická onemocnění dýchacích cest:** Chronická obstrukční plicní nemoc (CHOPN), Astma
- **Nemoci pohybového aparátu:** Osteoartróza (degenerativní kloubní onemocnění), Osteoporóza (řidnutí kostí, zvyšující riziko zlomenin), Revmatická onemocnění
- **Neurologická onemocnění:** Demence (Alzheimerova choroba a jiné formy demence), Parkinsonova choroba, Cévní mozková příhoda (mrtvice)
- **Chronická onemocnění ledvin**
- **Různé typy rakoviny:** např. karcinom plic, prsu, tlustého střeva

Odhady počtu seniorů nad 65 let v ČR závislých na péči podle onemocnění (2023)

- **Demence a kognitivní poruchy** přibližně **130.000** závislých na péči
- Cévní onemocnění mozku (následky mrtvice)
- Srdeční selhání a závažné srdeční choroby
- Chronická obstrukční plicní nemoc (CHOPN)
- Pokročilá cukrovka s komplikacemi
- Nemoci pohybového aparátu (osteoporóza, artróza)
- Chronická onemocnění ledvin
- Parkinsonova choroba a další neurologická onemocnění

Pořadí je určeno dle **počtu** seniorů, kteří potřebují péči – neznamená to, že samo onemocnění samo o sobě péči vyžaduje více než jiná onemocnění.

FORMY PÉČE

Neformální – péče rodiny, přátel a sousedů

Neformální s podporou formální péče

- Domácí zdravotní péče (oblast zdravotnictví)
- Terénní pečovatelská služba
- Osobní asistence
- Denní stacionáře
- Respitní pobytová péče

Formální péče – pobytová

- Domovy pro seniory
- Domovy se zvláštním režimem
- Domy s pečovatelskou službou
- LDN

Počet lůžek v pobytových zařízeních pro seniory v ČR (2023)

Domovy pro seniory	35.700
Domovy se zvláštním režimem	25.400
Léčebny dlouhodobě nemocných (LDN)	11.000
Pečovatelské domy	4.000
Domovy pro osoby se zdravotním postižením	2.500 (seniorů)
Psychiatrické nemocnice	xy (seniorů)
CELKEM	78.600

(zdroj: Český statistický úřad)

254 000 seniorů (65+) příjemci příspěvku na péči

→175.400 PÉČE V DOMÁCÍM PROSTŘEDÍ (rodina + formální péče)

+ další, kteří nezažádali nebo nedostali příspěvek na péči

PRÁCE DO SKUPIN:

Jakou máte zkušenost s péčí o blízkého člověka ve vaší rodině nebo u vašich přátel?

- Neformální péče
- Formální péče – jaká?
- Informovanost o možnostech podpory.

DEMENCE – PANDEMIE 21. STOLETÍ

ČÍSLA:

- Na světě kolem 55 milionů lidí s demencí
- V České republice až 180.000 lidí s demencí
- Do roku 2050 se počet téměř ztrojnásobí
- Ve věku nad 65 let - 6-7% populace
- Ve věku nad 80 let - 1/3 populace

**DEMENCE JE SYNDROM – tj. soubor
příznaků
způsobených nějakým organickým
onemocněním**

Degenerativní (60%) – z toho polovina Alzheimerova choroba

Vaskulární (20%)

Smíšené (10-20%)

DEMENTENCE

Primární

atroficko degenerativní choroby mozku

- Alzheimerova choroba
- Demence při Parkinsonově chorobě
- Demence s Lewyho tělísky
- Demence při Huntingtonově chorobě
- Frontotemporální demence
- Pickova choroba

Sekundární

vznikající poškozením mozku

- Vaskulární demence
- Multifaktorová demence
- Demence při AIDS
- Alkoholová demence
- Demence při tumorech

Smíšené degenerativně-vaskulární demence

DEMENCE

- Postupně se rozvíjí celý **komplex symptomů** v oblasti kognitivních funkcí, orientace, komunikace, schopnosti úsudku.
- Postižení je závažné natolik, že ve srovnání s dřívějším stavem, je ovlivněn celý běžný **profesní, sociální i osobní život a kontakt s vnějším světem**

DEMENCE = soubor symptomů

ZMĚNY VE TŘECH OBLASTECH - ABC TRIÁDA

A – AFFECTIVE SYMPTOMS

Emoční projevy – změny nálad (apatie, deprese, úzkostnost, podrážděnost, agrese)

B – BEHAVIOUR SYMPTOMS

chování, praktické jednání, každodenní aktivity, sociální kontakty

C – COGNITIVE SYMPTOMS

Paměť, myšlení, řeč, orientace

STADIA DEMENCE

Počáteční stadium

- období časně diagnózy, časně sypmtomy
- MMSE – 23-25

Střední stadium

- mírná až středně těžká demence
- MMSE – 14-23

Pozdní stadium

- těžká (pokročilá) demence
- MMSE – < 14

PREVENCE

- **Činorodý život** – činnosti zaměstnávající mozek (intelektuální práce, jazyky, cestování, četba, studium, trénink paměti)
- **Dostatek pohybu**, sport, zdravý životní styl
- **Práce s lidmi** – být společenský, pomáhat
- **Výživa**: Černá čokoláda, červené víno, antioxidanty - ovoce, zelenina;
Americká studie: menší riziko měli ti, kteří jedli hodně ryby, drůbež, ořechy, rajčata, brokolici, špenát a ovoce, do salátů používali olivový olej a dopřávali si jen málo červeného masa a tučných mléčných výrobků.
- **Prevence úrazů hlavy** a cerebrovaskulárních onemocnění

PROŽITEK DEMENCE

- **Neschopnost, nezvládání** (krátkodobá paměť – „nevím jak to mám udělat“)
- **Identita** – „jsem to „já“??“ (dlouhodobá paměť, můj život)
- **Sociální izolace** (porucha komunikace, stigma – „překážím“)
- **Ztráta kontroly** (mizející „já“, „nevím co dělám“, „nevím, kde jsem a jak jsem se sem dostal“)

POTŘEBY ČLOVĚKA S DEMENCÍ

- Pocit bezpečí (fyzického i citového)
- Být milován, blízký vztah, něhu
- Kontrolu nad vlastním životem (respekt, uznání, zvládání, úspěch)
- Sociální začlenění (příslušnost ke skupině, společenství lidí)

DEMENCE

=

Dlouhodobý a těžký zápas člověka
s problémy, které mu přináší
onemocnění mozku
(poruchy paměti, poruchy orientace, apraxie)

ADAPTAČNÍ STRATEGIE,
ÚSILÍ ZVLÁDNOUT SITUACI, NEZTRATIT TVÁŘ

Porucha komunikace

- brání uspokojení potřeb člověka s demencí
- brání budování vztahu
- vede k frustraci personálu a blízkých
- vede k izolaci

Psychosociální malignity

Deformované komunikační vzorce , objevující se jako důsledek:

- Rutiny, nastavení sociálního klimatu, norem
- Jako obrana před vyčerpáním pracovníka
- Jako projev nekompetence
- V situaci závislosti jednoho člověka na druhém, nerovnováhy v kontrole situace, mocenského vztahu, nerovnosti

Příklady komunikačních malignit

(podle Toma Kitwooda a Kathleen Bredinové)

- Podvádění, zrádčovství, lest, porušení daného slova
- Infantilizace
- Nálepkování, labeling
- Stigmatizace
- Ignorování
- Odmítání, odpírání pozornosti
- Netrpělivost, spěch, předbíhání, nerespektování tempa
- Vynucování, nařizování
- Zapuzování, odhánění, izolování, distance
- Zpředmětňování, zhmotňování, manipulace, depersonalizace
- Výsměch, posměch, zesměšňování
- Zneschopňování
- Zneplatňování - invalidace
- Přerušování
- Ponižování, pohrdání, podceňování, znevažování, bagatelizování, pohanění
- Obviňování, nařčení, znevěrohodňování
- Zastrášování, vyhrožování, hubování

„Zlatá“ otázka kvalitní dlouhodobé péče,
chránící důstojnost:

**„Co o Tobě, jakožto jedinečné lidské bytosti, potřebuji
vědět, abych Ti mohl/a skutečně pomoci?“**

KOMUNIKACE S ČLOVĚKEM POSTIŽENÝM DEMENCÍ

- Zjistěte si údaje o životě člověka, důležitých obdobích a situacích, ke kterým se může vztahovat jeho řeč.
- Pokuste se vyločit z prostředí rušivé prvky. Nesnažte se vést jakýkoli důležitý rozhovor v prostředí, kde je člověk s demencí rozptylován a špatně se orientuje.
- Na počátku rozhovoru oslovte člověka vždy jménem. Podle jeho reakce na oslovení zjistíte, zda Vám věnuje pozornost. Ovšem i Vy sami musíte věnovat rozhovoru svou veškerou pozornost.

KOMUNIKACE S ČLOVĚKEM POSTIŽENÝM DEMENCÍ

- Jestliže Vám člověk s demencí nepodá jasný důkaz, že si pamatuje, kdo jste a že Vás vnímá ve správných souvislostech, nespolehejte na to, že Vás poznává. Nejlepší je pokaždé, když se setkáte, představit se a naznačit dalšími prostředky, kdo jste. Ke svému jménu můžete navíc připojit svůj vztah k němu, cíl své návštěvy a jak je to dlouho, co jste se naposledy viděli.
- Nesnažte se ho nutit, aby řekl to správné slovo. Jestli rozumíte, co tím míní, nechte ho přitom.
- Ve všem, co děláte, se snažte posílit jeho sebeúctu a sebedůvěru.

KOMUNIKACE S ČLOVĚKEM POSTIŽENÝM DEMENCÍ

- Nacházejte význam ve všem, co dělá a říká, nebo si alespoň uvědomujte, že v tom nějaký význam je. Použijte intuici, znalosti o člověku, vylad'te se na jeho notu.
- Poznejte a využijte všech zbývajících dovedností. Někdy jsou nejužitečnější dovednosti přehlíženy nebo skryty. Například schopnost být zdvořilý, dát radu.
- Pamatujte, že člověk s demencí je stále schopen rozumět řeči Vašeho těla, Vaší náladě a upřímnosti. Nikdy nepředpokládejte, že nerozumí tomu, co se říká a děje kolem něho

KOMUNIKACE S ČLOVĚKEM POSTIŽENÝM DEMENCÍ

- To, co říkáte, podporujte vhodnými gesty, výrazem, řečí těla. Například chcete-li po člověku s demencí, aby si sedl, ukažte na určitou židli, požádejte ho, aby si sedl a gestem vyzvěte k usednutí.
- Užívejte krátké, jednoduché věty zaměřené na jedno téma.
- Vyhněte se otázkám a příkazům, které nabízejí více možností volby nebo vyžadují více kroků.
- K člověku s demencí přistupujte vždy otevřeně, přátelsky a laskavě. A to i v případě, že situace je naléhavá nebo i když jste rozčileni. Pokud pociťujete úzkost nebo určité napětí přenesete je na druhého.

KOMUNIKACE S ČLOVĚKEM POSTIŽENÝM DEMENCÍ

- Mluvte klidně, nižším tónem hlasu. Vysoký tón či hlasitý hovor vyvolává úzkost a napětí. Mluvte pomalu, ale ne v monotónním uspávajícím rytmu.
- Používejte krátké jednoduché věty, zaměřujte se vždy jen na jedno téma. Vyhýbejte se pokynům a otázkám, které vyžadují více kroků nebo nabízejí více možností volby.

KOMUNIKACE S ČLOVĚKEM POSTIŽENÝM DEMENCÍ

- Používejte hojně nonverbální (fyzické) vyjadřovací prostředky, např. jemný dotyk, držení za ruku, předvedení pohybu a podobně - ale ne dříve, než se ujistíte, že máte jeho svolení proniknout do jeho osobního prostoru. Někteří lidé více chrání svou soukromou sféru a cítili by jako urážku, kdybyste do ní náhle vstoupili (mohli by se i leknout, být agresivní)
- Jestliže člověk s demencí reaguje negativně nebo s nervozitou, nazačínejte spor a vyhněte se domlouvám. Místo toho se k pocitům (neklid, úzkost, strach), o kterých se domníváte, že pacient vyjadřuje, stavte s účastí a klidně ho směřujte na pohodlné místo nebo k činnosti, jež ho uklidní. Je důležité, aby Vás nechápal jako protivníka, ale jako zdroj pohody a bezpečí (připojte se, naladte se na něj).

Čerpáno z knihy J. Zgola: Úspěšná péče o člověka s demencí, Praha, Grada 2003)

Komunikace

- Založena na **znalosti člověka** a na **speciálních komunikačních dovednostech**
- Neverbální komunikace
- Rozumět jazyku
- Překonávat bariéry v komunikaci
- **Věnovat pozornost, mít kontakt, vnímat iniciativy, vyladit se**

Pečující rodina

- Pečující – „druhý“, skrytý, pacient
- **Zátěž pečovatele** (carer's burden) – deprese, stres, horší fyzické zdraví, horší subjektivní pocit zdraví, snížená kvalita života, narušené sociální vztahy
- Odpověď na fyzické, psychologické, emoční, sociální a finanční stresory, které jsou spojeny s poskytováním péče starým, dlouhodobě nemocným členům rodiny.
- Vnímání situace jako tíživé vede k předčasné institucionalizaci blízkého člověka spojeného s obavami, pocity viny, prohry

PORADENSTVÍ

Česká alzheimerovská společnost: <https://www.alzheimer.cz/>

Pečuj doma (Diakonie ČCE): <https://oporadiakonie.cz/co-vam-prinese-pruvodce-pece/>

Alzheimer point (Reminiscenční centrum): <https://reminiscencnicentrum.cz/co-nabizime/#poradenstvi>

Centrum Seňorina: <https://centrum-senorina.cz/poradna-rozcestnik/individualni-poradna/>

A-doma: <https://www.a-doma.cz/osobni-asistence-2/#socialni-poradenstvi>